

Maria Einhorn-Susułowska

Streszczenie: Artykuł prezentuje sylwetkę profesor Marii Einhorn-Susułowskiej, psycholożki klinicznej, pedagogki, twórczyni krakowskiej szkoły psychologii klinicznej. Artykuł przedstawia jej zainteresowania naukowe, a także nie łatwą drogę życiową w czasie II wojny światowej. Einhorn-Susułowska była prekursorką rozszerzenia obszaru badań psychologii klinicznej na problemy osób w kryzysie życiowym oraz ludzi starszych. Stworzyła nowoczesny model pracy psychologa klinicznego. W pracy naukowej łączyła swoje zainteresowania pedagogiczne, psychologiczne, medyczne co sprawiało, że do problemów osób starszych i osób w kryzysie podchodziła w sposób holistyczny.

Słowa kluczowe: psychologia kliniczna, psychologia starości, starość, osoba starsza

Summary: The article presents the profile of Professor Maria Einhorn-Susułowska, a clinical psychologist and the creator of the Krakow School of Clinical Psychology. The article describes her professional path and the difficult life journey during World War II. Professor Susułowska pioneered the field of clinical psychology to include issues related to people in a life crisis and the elderly. In her scientific work, she combined her pedagogical and psychological interests, which allowed her to approach the problems of the elderly and people in crisis holistically.

Keywords: clinical psychology, psychology of aging, social situation of the elderly

---

1 Uniwersytet Jagielloński, e-mail: d.gierszewski@uj.edu.pl

Urodziła się 14 stycznia 1915 roku w Gorlicach, galicyjskim miasteczku zamieszkałym w dużej części przez ludność żydowską. Po ukończeniu 7 klasowej szkoły powszechnej kontynuowała naukę w seminarium nauczycielskim a następnie w neoklasycznym gimnazjum, które ukończyła w 1934 roku. W tym samym roku została przyjęta na studia pedagogiczne w Uniwersytecie Jagiellońskim. Stopień magistra filozofii z zakresu pedagogiki uzyskała na Wydziale Filozoficznym w 1938 roku. Po studiach powróciła do Gorlic, gdzie utrzymywała się z korepetycji. Z chwilą wybuchu wojny przeniosła się do odległego Lwowa, gdzie przebywała do 1945 roku. W czasie okupacji hitlerowcy wymordowali najbliższych członków jej rodziny, straciła rodziców (Józefa Einhorn i Rachelę z d. Tannenbaum) oraz czwórkę rodzeństwa (trzy siostry i brata). We Lwowie zajmowała się prowadzeniem stołówki i uczestniczyła czynnie w podziemnej działalności polskiego ruchu oporu. Okupację udało jej się przetrwać dzięki aryjskim papierom jej przyjaciółki Marii Susułowskiej, podczas gdy autentyczna Maria podczas wojny przebywała w Rzymie. W swoich dokumentach do końca życia używała obu nazwisk, choć większość jej publikacji ukazało się pod nazwiskiem Susułowska. Niełatwe dzieciństwo i traumatyczne doświadczenia okupacyjne wywarły wpływ na całe jej życie.

Po wojnie wróciła do Krakowa i od 1 października 1945 roku objęła stanowisko asystenta w prowadzonej przez profesora Zygmunta Mysłakowskiego Katedrze Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Czuła się związana ze swoim narodem, mawiała o sobie: „jestem polską Żydówką”. Od 1945 roku związała się z Uniwersytetem na całe życie przechodząc przez wszystkie szczeble kariery naukowej. W roku 1948 otrzymała stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy „*Srodowiskowe przyczyny trudności wychowawczych*” napisanej pod kierunkiem profesora Zygmunta Mysłakowskiego. Jej kariera naukowa przebiegała niemal modelowo. W tym samym roku została stypendystką Organizacji Narodów Zjednoczonych i spędziła 6 miesięcy w Londynie, gdzie studiowała problematykę przestępczości nieletnich. Od 1953 roku pracowała jako adiunkt przy Katedrze Psychologii. W roku 1958 jako stypendystka amerykańskiej Fundacji Forda przebywała pół roku w Stanach Zjednoczonych. W 1959 roku uzyskała stopień kandydata nauk psychologicznych (psychologia jako nowy uniwersytecki kierunek studiów została powołana w 1957 r.). Od 1960 roku była redaktorem serii psychologiczno-pedagogicznej Zeszytów Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach, której ukazało się 25 zeszytów jedno i wielotematycznych. W 1960 roku przyznano jej tytuł docenta. Dziewięć lat później, na podstawie pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej, otrzymała stopień profesora nadzwyczajnego, a w roku 1979 profesora zwyczajnego. Przez wiele lat z powodzeniem kierowała Zakładem Psychologii Klinicznej (1961-1985). Jednocześnie była też współtwórczynią

i kierowała Poradnią Wychowawczo-Leczniczą na UJ (1945-1972). Organizowała kursy dla lekarzy i studentów medycyny. Wypromowała ponad 300 magistrów psychologii, była promotorem niemal 100 prac doktorskich, opiekunem kilkunastu habilitacji, recenzentem wielu rozpraw doktorskich i habilitacyjnych. Na Uniwersytecie Jagiellońskim pełniła różne funkcje: była prodziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego (1961-1965), delegatem do Senatu UJ, członkiem wielu towarzystw naukowych (m. in. Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Association of Applied Psychology). W 1985 roku przeszła na emeryturę, jednak jeszcze przez wiele lat prowadziła seminaria i sprawując opiekę naukową nad doktorantami. Pozostawiała po sobie wiele uczniów, którzy kontynuują jej dzieło pracując m. in. w Ośrodku Innerwacji Kryzysowej, Klinice Psychiatrycznej CMUJ, Instytucie Psychologii Stosowanej.

Profesor Maria Einhorn-Susułowska zmarła 6 grudnia 1998 roku i pochowana została w Krakowie na cmentarzu żydowskim przy ulicy Miodowej znajdującym się na terenie krakowskiego Kazimierza.

Główne zainteresowania naukowo-badawcze

Zainteresowania naukowe Marii Einhorn-Susułowskiej obejmowały rozległy obszar wiedzy. Połączenie zainteresowań pedagogicznych i psychologicznych znalazło odzwierciedlenie w tematyce podejmowanych przez nią prac, a z czasem w ukierunkowaniu specjalistycznym na psychologię kliniczną. Uznawana jest ona za twórczynię krakowskiej szkoły psychologii klinicznej i nazywana często „*pierwszą damą polskiej psychologii klinicznej*”. Stała się także prekursorką rozszerzenia obszaru badań psychologii klinicznej na problemy osób zagrożonych i w kryzysach życiowych, między innymi chorych somatycznie, w tym kardiologicznie, onkologicznie, więźniów obozów koncentracyjnych oraz osób starszych. Była prekursorką psychologii zdrowia zajmując się przede wszystkim zasobami zdrowia. Zainicjowała w Krakowie uczelniane zajęcia przygotowujące do pracy z chorymi, wejście psychologów na oddziały chorych somatycznie oraz energicznie działała na rzecz tworzenia etatów dla psychologów w szpitalach internistycznych, w oddziałach chirurgicznych, kardiologicznych oraz w Instytucie Onkologii². Współpracowała z psychiatrią, przedstawiając model współpracy psychologa z psychiatrą. Szczególnie bliska była jej orientacja Antoniego Kępińskiego, z którym łączyła ją przyjaźń.

2 D. Kubacka-Jasiecka, Rozważania i głosy w dyskusji. Psycholog wobec choroby somatycznej – rok 2009. <http://www.sztukaleczenia.pl>, stan z dn 20.12.2012

Kliniczno-psychologiczne zainteresowania Marii Einhorn-Susułowskiej wyrażają się w pracach dwojakiego rodzaju, zgodnie z dwoistym teoretyczno-praktycznym obliczem polskiej psychologii klinicznej. Pierwsza ich grupa obejmuje problematykę praktyki psychologicznej. W drugiej grupie prac znajdują się tematy, które można określić jako badawczą problematykę zaburzeń zachowania, łącznie z trudnościami wychowawczymi.

Jej prace badawcze koncentrują się wokół następujących problemów:

- struktury i funkcji diagnozy psychologicznej oraz roli psychologa klinicznego w rozmaitych placówkach służby zdrowia,
- psychologii ludzi starszych, gerontologii i geriatrii,
- psychologii zaburzeń zachowania,
- adaptacji młodzieży studiującej do studiów wyższych, wydała na ten temat razem z Zbigniewem Nęckim (1977) monografię.

Profesor Maria Einhorn-Susułowska jako jedna z pierwszych w Polsce podjęła pracę nad psychologicznymi aspektami starości i prowadziła w tej dziedzinie systematyczne badania. Twierdziła bowiem, że problem ludzi starych jest ważny społecznie. Uważała, że można się spierać czy problematyka ta nie powinna należeć do obszaru psychologii rozwojowej. Uznała jednak, że granica między fizjologiczną, a patologiczną starością jest płynna, a zagadnienia gerontologiczne i geriatryczne mieszczą się w zakresie psychologii klinicznej. Zorganizowała w strukturach UJ Uniwersytet Trzeciego Wieku, który działa do dziś i cieszy się dużym zainteresowaniem.

Jej publikacje z zakresu gerontologii to: Czynniki determinujące przeżycia kobiet związane z procesem starzenia się (1971), Bilans życiowy ludzi starych (1974), Problematyka gerontologii w świetle literatury (1975), Problematyka i osiągnięcia psychologii gerontologicznej (1975), Psychologiczne aspekty adaptacji do emerytury (1976), Psychologia starości i starzenia się (1989). Od 1973 roku była kierownikiem zespołu badawczego zajmującego się tematem: Funkcjonowanie człowieka starego we współczesnym społeczeństwie. Badania finansowane były przez Komitet Nauk Psychologicznych PAN. Badania te obejmowały trzy powiązane ze sobą grupy problemów:

- sytuacje społeczną człowieka starego,
- problematykę emocjonalną ludzi starych
- poziom ich funkcjonowania intelektualnego.

Była również członkiem Rady d/s Geriatrii przy Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej. Kontakty z Katedrą Psychologii Wychowawczej niewątpliwie przyczyniły się do podejmowania przez Susułowską również tematów pedagogicznych. Znaczącą pracą w dorobku autorki jest wydana w 1989 roku monografia zatytułowana „*Psychologia starości i starzenia się*” stanowi ona obszerną

pracę, która prezentuje psychologiczną analizę różnych aspektów życia ludzi starych. Autorka dokonuje w niej bilansu ludzi starych, jak również przygląda się psychologicznym aspektom adaptacji do starości. Maria Einhorn-Susułowska twierdzi w niej, że „współczesne badania gerontologiczne nie utożsamiają starości z chorobą”, takie przekonania zaś są stereotypem starości. Przeprowadziła ona badania w środowisku miejskim i wiejskim, chcąc dowiedzieć się, jakie stereotypy starości funkcjonują w polskich społeczeństwie. Okazało się, iż pozytywne stereotypy podkreślały takie cechy osób starszych jak: mądrość i bogate doświadczenie życiowe, które mają wpływ na zapewnienie szacunku ze strony otoczenia. Wśród stereotypów negatywnych badani skupiali się na konserwatyźmie seniorów, jak również ich nieużyteczności społecznej, większej podatności na choroby oraz skłonności do pouczenia.

W oparciu o przeprowadzone badania w swej pracy prezentuje ona trzy rodzaje starości, tj.: starość biologiczną, starość psychologiczną, starość społeczną, podkreślając, iż starzenie się ma charakter zjawiska dynamicznego. Niniejszą pracę można uznać za próbę holistycznego podejścia do problematyki starości³.

Humanistyczny charakter uprawianej przez nią nauki dostrzec można w rodzajuju podejmowanej przez nią problematyki.

Bibliografia

- Kępiński, A., Susułowska, M.: Zagadnienia genetyki w psychologii i psychiatrii. Materiały do nauczania Psychologii. PWN, Warszawa, 1969.
- Kubacka-Sztompka, D., Susułowska, M.: Próby wyjaśnienia młodzieżowych zamachów samobójczych. Psychologia Wychowawcza, 1968.
- Kubacka-Jasiecka, D., Kuleta-Krzyszowskiak, M. (red.): Od psychologii kryzysu do interwencji kryzysowej i środowiskowej: pamięci Marii Einhorn-Susułowskiej. Wyd. A. Marszałek, Toruń 2021.
- Nęcki, Z., Susułowska M.: Analiza psychologiczna przebiegu studiów wyższych. PWN, Warszawa, 1977.
- Pałczyński, J., Susułowska, M.: Pamięć w schizofrenii, w nerwicy depresyjnej i nerwicy histerycznej. Materiały do Nauczania Psychologii, PWN, Warszawa, 1977.
- Przetacznikowa, M., Susułowska M.: Wybrane zagadnienia psychologii kliniczno-wychowawczej dzieci i młodzieży. Psychologia Kliniczna, PWN, Warszawa, 1969.
- Susułowska, M.: Reakcje poznawcze dzieci w wieku przedszkolnym na sytuacyjnie nowe bodźce. Zeszyty Naukowe UJ, Kraków, 1960.

---

3 J. K. Gierowski , A. Szymusik, Maria Einhorn-Susułowska - twórczyni polskiej psychologii klinicznej. <http://p-ntzp.com/dok/11Gierowski-p.pdf>, stan z dn 20.12.2012

- Susułowska, M.: Diagnoza psychologiczna w aspekcie potrzeb lekarzy psychiatrów. *Zeszyty Naukowe UJ*, Kraków, 1966.
- Susułowska, M.: Pojmowanie prawdziwej miłości przez młodzież szkół średnich. *Psychologia Wychowawcza*, 1967, nr 3.
- Susułowska, M.: Rola i zadania psychologa klinicznego w stosunku do pacjenta somatycznego. *Zeszyty Naukowe UJ*, Kraków, 1976.
- Susułowska, M., Nęcki, Z.: *Analiza psychologiczna przebiegu studiów wyższych*, PWN, Warszawa 1977.
- Susułowska, M.: Aspekty diagnozy psychologicznej w przebiegu odbywania kary więzienia. *Zeszyty Naukowe UJ*, Kraków, 1979.
- Susułowska, M.: Interpretation of dreams of former prisoners of concentration camps. *World Psychiatric Association Symposium on the Psychopathology of Dream and Sleeping Proceedings of the Symposium*. Helsinki, September, 26-27, 1983.
- Eihorn-Susułowska, M., *Uniwersytet Trzeciego Wieku jako forma uczenia się ludzi starszych*, *Oświata Dorosłych* nr 6, 1986.
- Einhorn-Susułowska, M.: *Universität des Dritten Alters als eine der Lernformen für ältere Menschen W: Die unwürdigen Alten: zwischen Familienidyll und geschlossener Gesellschaft*. Red.: K. Dörner, Gütersloh, 1988, 175-184.
- Susułowska, M.: *Psychologia starości i starzenia się*, PWN, Warszawa 1989.
- Susułowska, M.: *Psychologische Probleme der Juden, die sich während der deutschen Okkupation in Polen mit den sog. arischen Ausweispapieren versteckten*. *Internationales Symposium zum 50. Jahrestag des Ausbruchs des II Weltkrieges*. Oświęcim, 31.08-109. 1989.